

АНАЛІЗ ВИСНОВКІВ ОБ'ЄДНОНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ І СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

ANALYSIS OF THE CONCLUSIONS OF THE JOINT CHAMBER OF THE CRIMINAL COURT OF CASSATION OF THE SUPREME COURT ON SENTENCING FOR A SET OF CRIMINAL OFFENCES AND A SET OF SENTENCES

Волинець Р.А., д.ю.н., адвокат,
професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права

Інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу висновків щодо застосування норм права в подібних правовідносинах, постановлених Об'єднаною палатою Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду з початку роботи Верховного Суду й дотепер, і присвячених розв'язанню питань призначення покарань за сукупністю кримінальних правопорушень і вироків.

Висновок Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, який міститься в постанові від 25 червня 2018 р., розв'язує питання призначення покарання, коли після того, як було постановлено вирок у кримінальному провадженні (справі), також буде встановлено, що засуджена особа вчинила ще кілька злочинів, як до, так і після постановлення першого вироку.

Наступний висновок, який міститься в постанові від 23 вересня 2019 р., розв'язує питання призначення покарання засудженому, якого в першій справі було звільнено від відбування покарання з випробуванням та який скоїв до постановлення вироку в першій справі злочин, за який цій особі призначається покарання, від відбування якого вона теж звільняється з випробуванням.

Висновок Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, який міститься в постанові від 01 червня 2020 р., розв'язує ситуацію, коли наявний інший обвинувальний вирок (вироки) щодо однієї особи, і визначає, які правила призначення остаточного покарання (за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків) підлягають застосуванню.

Висновок, який міститься в постанові від 08 лютого 2021 р., вирішує ситуацію, коли особа визнається винною у вчиненні кількох тотожних кримінальних правопорушень, передбачених однією статтею або частиною статті Особливої частини Кримінального кодексу за умов, що одне або декілька із цих кримінальних правопорушень було вчинено до ухвалення першого вироку, а ще одне або кілька з них – уже після ухвалення цього вироку.

Висновок Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, який міститься в постанові від 15 лютого 2021 р., вирішує ситуацію, коли особу за скоєння кримінального правопорушення було звільнено від відбування покарання з випробуванням, а згодом було з'ясовано, що ця особа винна ще в інших кримінальних правопорушеннях, які було вчинено до ухвалення зазначеного вироку.

І нарешті, проаналізовано висновок Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, який міститься в постанові від 14 червня 2021 р. і розв'язує ситуацію, коли особа скоїла кримінальне правопорушення, за яке їй призначається позбавлення волі, до постановлення двох вироків по інших справах, кожен з яких виконується самостійно. Водночас один вирок виконується самостійно тому, що особі призначено покарання у виді позбавлення волі, але її звільнено від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 Кримінального кодексу, а за іншим вирокком призначено позбавлення волі, яке належить відбувати реально.

Ключові слова: призначення покарання, сукупність кримінальних правопорушень, сукупність вироків, висновок щодо застосування норми права в подібних правовідносинах.

The article is devoted to the analysis of the conclusions on the application of the law in such legal relations issued by the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation in the Supreme Court since the beginning of the Supreme Court and until now and on the issues of sentencing for all criminal offences and sentences.

The conclusion of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation, contained in the decision of June 25, 2018, decides the issue of sentencing, when after the verdict in the case it is established that the convict is guilty of several crimes, some of which were committed before, and others – after the first sentence.

The following conclusion, contained in the decision of 23 September, 2019, addresses the issue of sentencing when a person who has been released from probation has committed another crime before sentencing in the first case, for which he is sentenced to punishment, from which it is also released with a probationary period.

The conclusion of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation, contained in the decision of June 1, 2020, determines which of the rules of sentencing (for a set of crimes or for a set of sentences) are applicable in the presence of another conviction (sentences) against the same person.

The conclusion contained in the resolution of February 8, 2021, solves the situation when the actions of a person there is a recurrence of criminal offenses under Part 1 of Art. 32 of the Criminal Code, and this person is convicted of committing several identical criminal offenses, which qualify under one article or part of the article of the Special Part of the Criminal Code, and one or more of them were committed before the previous sentence, and one or more – after its adoption.

The conclusion of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation, contained in the decision of February 15, 2021, resolves the situation when the person who committed a criminal offense was sentenced by the court to release from probation, and then it was found that he is still guilty and in other crimes committed before the sentencing.

Finally, the conclusion of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation, contained in the decision of June 14, 2021, analyzes the situation if a person has committed a criminal offense, which is punishable by imprisonment, before sentencing in other cases, each of which is executed independently, in particular, one of which is punishable by imprisonment, which is to be actually served, and the other sentence is executed independently in connection with the imposition of imprisonment, but with release from serving a probation sentence on the basis of Art. 75 of the Criminal Code.

Key words: sentencing, set of criminal offences, set of sentences, conclusion on application of law in such legal relations.

Постановка проблеми. Реалізуючи передбачені кримінальним процесуальним законодавством механізми єдності судової практики (стаття 434-1 Кримінального процесуального кодексу України), Об'єднана палата Каса-

ційного кримінального суду у складі Верховного Суду (далі – Об'єднана палата ККС) сформулювала ряд висновків щодо застосування норм права в конкретних правовідносинах (далі – висновки), присвячених питанням

призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (стаття 70 Кримінального кодексу (далі – КК) України) і сукупністю вироків (стаття 71 КК).

Треба відзначити, що самі по собі питання призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень і сукупністю вироків були предметом цілої низки публікацій, які можна зустріти в юридичній літературі. Проте комплексний аналіз судової практики, яку формує Верховний Суд, здійснено не було, і це при тому, що висновки, викладені в рішеннях Верховного Суду, обов'язкові для суб'єктів владних повноважень і враховуються судами під час застосування відповідних правових норм. Безперечно, що це питання заслуговує на увагу.

Метою статті є аналіз висновків щодо застосування норм права в подібних правовідносинах, які сформовані Об'єднаною палатою ККС і присвячені питанням призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень і сукупністю вироків.

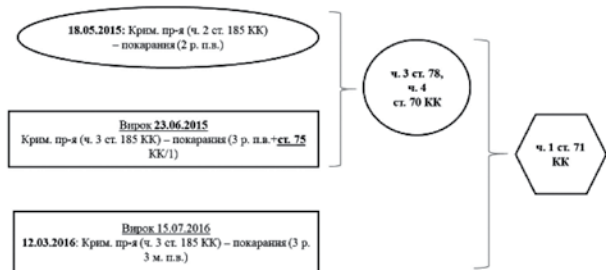
Вклад основного матеріалу дослідження. Питанням призначення покарань за сукупністю кримінальних правопорушень і сукупністю вироків було присвячено увагу в шістьох рішеннях Об'єднаної палати ККС. Цим питанням також було приділено увагу в рішеннях колегії Касаційного кримінального суду, проте вони, враховуючи співвідношення (ієрархію) висновків колегії, палати, Об'єднаної палати ККС, Великої Палати Верховного Суду, в статті не аналізуються¹.

Перший висновок Об'єднаною палатою ККС було сформульовано в постанові від 25 червня 2018 р. Відповідно до цього висновку «коли після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші – після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як статті 70, так і статті 71 КК: спочатку – за правилами частини першої статті 70 КК за сукупністю злочинів, вчинених до постановлення першого вироку; після цього – за правилами частини четвертої статті 70 КК, потім – за сукупністю злочинів, вчинених після постановлення першого вироку; і остаточно – за сукупністю вироків відповідно до частини першої статті 71 цього Кодексу. У кримінально-правовій ситуації, коли вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого звільнялась особа, таким, що належить відбувати реально, його самостійне виконання під час застосування частини четвертої статті 70 КК не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами частини першої статті 71 вказаного Кодексу» [2].

Спробуємо розібрати цей висновок на підставі обставин відповідної справи. Так, вироком суду 23 червня 2015 р. особу засуджено за частиною третьою статті 185 КК. Призначено три роки позбавлення волі й застосовано статтю 75 КК (встановлено іспитовий строк один рік). Також встановлено, що до постановлення вказаного вироку (а саме 18 травня 2015 р.) ця особа вчинила злочин, передбачений частиною другою статті 185 КК. Крім того, під час іспитового строку (а саме 12 березня 2016 р.) винний також скоїв злочин, передбачений частиною третьою статті 185 КК. Водночас, постановляючи вирок від 15 липня 2016 р., суд першої інстанції не розмежував стадій і порядку призначення покарання та водночас застосував правила частини четвертої статті 70 і частини першої статті 71 КК, хоча такого порядку призначення покарання в законі не передбачено. Суд апеляційної інстанції, змінюючи вирок від 15 липня 2016 р., не тільки не виправив помилки, допущеної судом першої

інстанції, а й сам її допустив, оскільки застосував частину четверту статті 70 КК під час визначення покарання за злочини, які було вчинено як до, так і після постановлення першого вироку [2].

Спробуємо зобразити схематично, як мали діяти суди першої та апеляційної інстанції в такій ситуації відповідно до висновку, сформованого в постанові Об'єднаної палати ККС від 25 червня 2018 р.:

Алгоритм призначення покарання:

1. Призначити покарання за кримінальне правопорушення, вчинене 18 травня 2015 р. (якщо до вироку від 23 червня 2015 р. було б вчинено два й більше кримінальні правопорушення, то необхідно було б призначити покарання за кожне кримінальне правопорушення окремо, а потім призначити покарання за сукупністю цих кримінальних правопорушень на підставі частин 1–3 статті 70 КК).

2. Визнати призначене за вироком від 23 червня 2015 р. покарання (від відбування якого особу було звільнено на підставі статті 75 КК) таким, що належить відбувати реально, оскільки винний вчинив новий злочин під час іспитового строку, а саме 12 березня 2016 р.

3. Призначити покарання за правилами частини четвертої статті 70 КК за сукупністю злочинів, передбачених частиною другою статті 185 (злочин вчинено 18 травня 2015 р.) і частиною третьою статті 185 КК (за злочин, передбачений цією статтею, особу було засуджено вироком від 23 червня 2015 р.).

4. Призначити покарання за кримінальне правопорушення, передбачене частиною третьою статті 185 КК і вчинене 12 березня 2016 р. (якщо після вироку від 23 червня 2015 р. було б вчинено два й більше кримінальні правопорушення, то необхідно було б призначити покарання за кожне кримінальне правопорушення окремо, а потім призначити покарання за сукупністю цих кримінальних правопорушень на підставі частин 1–3 статті 70 цього Кодексу).

5. Призначити покарання за сукупністю вироків (стаття 71 КК) (вирок від 23 червня 2015 р. з урахуванням частини четвертої статті 70 КК, а також вирок від 15 липня 2016 р., яким призначено покарання за кримінальне правопорушення, вчинене 12 березня 2016 р.).

Другий за часом висновок Об'єднаною палатою ККС було сформульовано в постанові від 23 вересня 2019 р. Відповідно до цього висновку «кримінально-правові норми, передбачені статтями 70, 75 КК не прогнозують окремого порядку призначення покарання за сукупністю злочинів у тих випадках, коли особа, щодо якої було застосоване звільнення від покарання з іспитовим строком, вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, від відбування якого вона також звільняється з іспитовим строком. Оскільки самостійне виконання таких вироків не засноване на вимогах закону про кримінальну відповідальність, призначаючи остаточне покарання згідно з вимогами частини четвертої статті 70 КК, суд має право вмотивовано вирішити питання про звільнення особи від відбування

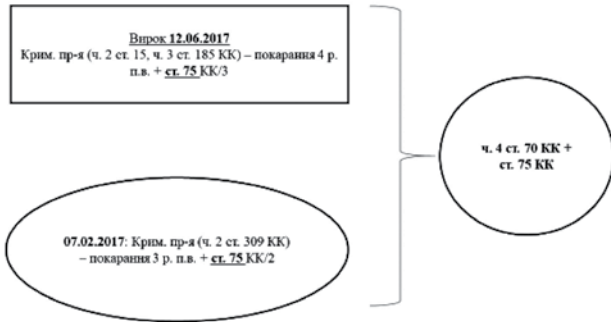
¹ Питання щодо співвідношення (ієрархії) висновків колегії, палати, Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, Великої Палати Верховного Суду розкрито в постанові Верховного Суду від 13 лютого 2019 р. у справі № 130/1001/17 [1].

остаточного покарання з випробуванням та визначити іспитовий строк у порядку й у межах, передбачених статтею 75 КК» [3].

За матеріалами цієї справи вироком від 13 грудня 2018 р. особу було визнано винною у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 309 КК, і призначено покарання у виді трьох років позбавлення волі. Звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком два роки. Апеляційний суд залишив вирок місцевого суду без змін. На момент засудження ця особа мала судимість за вироком суду першої інстанції від 12 червня 2017 р. за вчинення злочину, передбаченого частиною другою статті 15 частинною третьою статті 185 КК. За вчинення такого злочину їй було призначено чотири роки позбавлення волі й застосовано статтю 75 КК з іспитовим строком три роки [3].

Скасовуючи ухвалу апеляційного суду, Об'єднана палата ККС, зокрема, зазначила, що відповідно до установлені практики правозастосування в інтересах винуватих осіб, підґрунтя якої було закладено ще до набрання чинності КК 2001 р., кримінально-правова норма, передбачена частиною першою статті 75 КК, також розповсюджується на осіб, яких засуджено за сукупністю злочинів [3].

Отже, як мали діяти суди першої та апеляційної інстанції в такій ситуації відповідно до цього висновку:

Алгоритм призначення покарання:

1. Призначити покарання за кримінальне правопорушення, вчинене 07 лютого 2017 р.
2. Призначити покарання на підставі частини четвертої статті 70 КК за сукупністю злочинів, які передбачені частиною другою статті 309 (злочин вчинено 07 лютого 2017 р.), частиною другою статті 15 і частиною третьою статті 185 КК (злочин, за який особу було засуджено вироком суду першої інстанції від 12 червня 2017 р.).
3. У межах, передбачених статтею 75 КК, визначити тривалість іспитового строку. Водночас слід враховувати суспільну небезпеку кримінальних правопорушень, їх кількість (у такому випадку двох кримінальних правопорушень), форму вини й інші ознаки суб'єктивної сторони, конструкцію складу й стадії вчинення кримінального правопорушення, наявність співучасті, обтяжувальні й пом'якшувальні обставини і так далі.

Третій висновок Об'єднаної палати ККС міститься в постанові від 01 червня 2020 р. Відповідно до цього висновку «під час визначення того, які з правил призначення остаточного покарання (за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків) підлягають застосуванню за наявності іншого обвинувального вироку (вироків) щодо цієї ж особи, слід керуватися саме часом постановлення попереднього вироку, а не часом набрання ним законної сили:

а) якщо злочин (злочини), за який (які) засуджено особу в цьому кримінальному провадженні, було вчинено до постановлення попереднього вироку, то остаточне покарання призначається за правилами, передбаченими частиною четвертою статті 70 КК (за сукупністю злочинів);

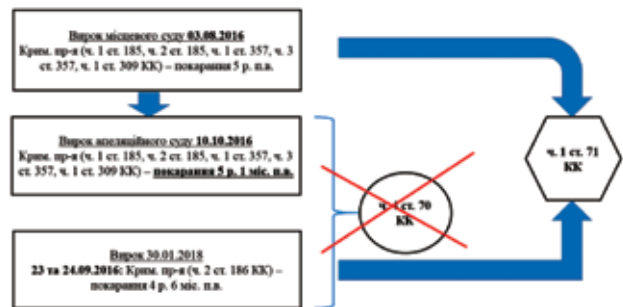
б) якщо злочин (злочини), за який (які) засуджено особу в цьому кримінальному провадженні, було вчинено після постановлення попереднього вироку, але до повного відбуття покарання, то остаточне покарання призначається за правилами, передбаченими статтею 71 КК (за сукупністю вироків).

Водночас скасування судом апеляційної інстанції такого попереднього вироку в частині покарання з підстав неправильного звільнення від відбування покарання або у зв'язку з необхідністю призначити суворіше покарання не перешкоджає застосуванню статті 71 КК, оскільки в такому разі апеляційний суд не спростовує висновків суду першої інстанції щодо винуватості особи у вчиненні злочину й не скасовує вирок у цій частині, а навпаки, посилює покарання чи вказує на необхідність його відбування реально» [4].

Так, вироком суду першої інстанції від 30 січня 2018 р. особу було визнано винною у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 186 КК. За вчинення цього злочину було призначено чотири роки шість місяців позбавлення волі. За правилами частини четвертої статті 70 КК шляхом часткового складання покарань, призначених за цим вироком і вироком суду апеляційної інстанції від 10 жовтня 2016 р., призначено п'ять років позбавлення волі. Суд апеляційної інстанції вироком від 14 червня 2018 р. скасував вирок суду першої інстанції в частині покарання, призначивши особі покарання у виді чотирьох років шести місяців позбавлення волі. За правилами частини четвертої статті 70 КК суд призначив остаточне покарання у виді п'яти років одного місяця позбавлення волі (шляхом часткового складання покарань, призначених за цим вироком і вироком апеляційного суду від 10 жовтня 2016 р.) [4].

Об'єднана палата ККС звернула увагу на те, що особа вчинила кримінальні правопорушення після того, як 03 серпня 2016 р. суд першої інстанції постановив вирок. Однак під час постановлення іншим судом першої інстанції вироку від 30 січня 2018 р. вирок від 03 серпня 2016 р. було переглянуто апеляційним судом. Водночас суд апеляційної інстанції в частині кваліфікації дій винної особи залишив вирок від 03 серпня 2016 р. у силі й скасував у частині призначеного покарання через безпідставне звільнення від відбування покарання з випробуванням [4].

Спробуємо зобразити схематично, як мали діяти суди першої та апеляційної інстанції в цій ситуації відповідно до висновку, сформованому в постанові Верховного Суду від 01 червня 2020 р.:

Алгоритм призначення покарання:

1. Визначити, коли було постановлено попередній вирок. У такому випадку попередній вирок місцевим судом було постановлено 03 серпня 2016 р.
2. Визначити, до чи після постановлення попереднього вироку було вчинено кримінальне правопорушення в кримінальному провадженні, що знаходиться на розгляді. У такому випадку кримінальне правопорушення було вчинено 23 та 24 вересня 2016 р., тобто після постановлення попереднього вироку. Той факт, що вирок суду

першої інстанції було скасовано вироком апеляційного суду в частині призначення покарання через м'якість, не може перешкодити застосуванню статті 71 КК.

3. Визначити, яке з правил призначення остаточного покарання (за сукупністю кримінальних правопорушень чи за сукупністю вироків) підлягає застосуванню. У такому випадку кримінальне правопорушення було скоєно вже після постановлення вироку суду першої інстанції від 03 серпня 2016 р., але покарання було повністю не відбуте. Тому остаточне покарання признається за сукупністю вироків.

Четвертий висновок Об'єднаної палати ККС міститься в постанові від 08 лютого 2021 р. Відповідно до цього висновку, «якщо в діях особи виникає повторність кримінальних правопорушень, передбачена частиною першою статті 32 КК, і ця особа засуджується за вчинення кількох тотожних кримінальних правопорушень, які кваліфікуються за однією статтею або частиною статті Особливої частини КК, і водночас одне або кілька з них були вчинені до ухвалення попереднього вироку, а ще одне або декілька – після його ухвалення, то спеціальні правила частини четвертої статті 70 КК не застосовуються. У такому випадку суд кваліфікує зазначені кримінальні правопорушення за однією статтею або частиною статті Особливої частини КК і признає покарання, передбачене її санкцією, а остаточне покарання визначається за правилами статті 71 КК за сукупністю вироків» [5].

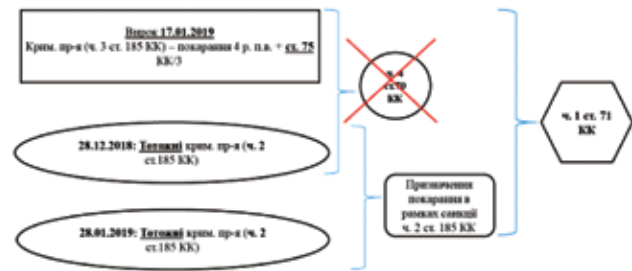
Так, вироком суду першої інстанції від 04 грудня 2019 р. особу було визнано винною у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 185 КК і вчиненого 28 грудня 2018 р., і призначено три роки позбавлення волі. За сукупністю злочинів (частина четверта статті 70 КК) призначено чотири роки позбавлення волі. За злочин, передбачений частиною другою статті 185 КК і вчинений 28 січня 2019 р., цій особі було призначено три роки позбавлення волі. За сукупністю вироків остаточно було визначено покарання у виді чотирьох років трьох місяців позбавлення волі. Суд апеляційної інстанції залишив цей вирок без змін [5].

Аналіз цієї ситуації вказує на те, що суд першої інстанції, признаючи покарання, діяв відповідно до алгоритму дій, передбаченому у висновку Об'єднаної палати ККС, сформульованому в постанові від 25 червня 2018 р. [2] і проаналізованому вище.

Проте Об'єднана палата ККС змінила вирок суду першої інстанції та ухвалу суду апеляційної інстанції, зокрема зазначивши, що висновок не охоплює ті випадки, коли йдеться про «розірвану» повторність тотожних кримінальних правопорушень. Чинне кримінальне й кримінальне процесуальне законодавство не містить положень, відповідно до яких тотожні кримінальні правопорушення потрібно окремо кваліфікувати і признавати окреме покарання за кожне таке правопорушення [5].

Передбачені статтею 70 КК правила призначення покарання мають бути застосовані тоді, коли йдеться про: скоєння особою діянь, частина яких утворює закінчені кримінальні правопорушення, а інші утворюють готування або замах на кримінальні правопорушення; самостійну кваліфікацію вчиненого як за різними статтями, так і за різними частинами однієї статті кримінального закону. Якщо кримінальні правопорушення утворюють повторність і відповідають одному й тому самому складу кримінального правопорушення, то їх кваліфікація має здійснюватися за однією статтею або частиною статті Особливої частини КК [5].

Зобразимо схематично, як мали діяти суди першої та апеляційної інстанції в цій ситуації відповідно до висновку, сформульованому в постанові Верховного Суду від 08 лютого 2021 р.:

Алгоритм призначення покарання:

1. Призначити одне покарання в рамках санкції частини другої статті 185 КК за скоєння тотожних кримінальних правопорушень, учинених до винесення попереднього вироку від 17 січня 2019 р. і після його винесення.

2. Визнати призначене за вироком від 17 січня 2019 р. покарання, від відбування якого особу було звільнено, таким, що належить відбувати реально, оскільки винний учинив нові кримінальні правопорушення, передбачені частиною другою статті 185 КК, у період іспитового строку – 28 січня 2019 р.

3. Призначити покарання за сукупністю вироків (вирок від 17 січня 2019 р. і вирок у справі, що розглядається, яким призначено покарання за тотожні кримінальні правопорушення, передбачені частиною другою статті 185 КК, вчинені 28 грудня 2018 р. і 28 січня 2019 р.).

П'ятий висновок Об'єднаної палати ККС міститься в постанові від 15 лютого 2021 р. Відповідно до цього висновку, «якщо до особи, котра вчинила кримінальне правопорушення, вироком суду було застосоване звільнення від відбування покарання з випробуванням, а потім було встановлено, що вона винна ще й в інших злочинах, вчинених до постановлення цього вироку, в таких випадках питання про відповідальність особи за сукупністю вчинених нею кримінальних правопорушень має вирішуватись залежно від того, чи залишається незмінним попередній вирок, за яким особа звільнена від відбування покарання з випробуванням, на момент постановлення нового вироку, і яке рішення приймає суд у новому вироку щодо покарання за злочини, вчинені до постановлення попереднього вироку. У випадку, коли попередній вирок залишився незмінним і прийняте в ньому рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням зберігає свою законну силу, а новим вироком особі признається покарання, яке вона має відбувати реально, положення частини четвертої статті 70 КК щодо призначення остаточного покарання особі з урахуванням попереднього вироку не застосовуються, а кожний вирок – попередній, за яким особа звільнена від відбування покарання з випробуванням, і новий, за яким їй призначено покарання, що належить відбувати реально, – виконуються самостійно. У разі встановлення судом, що кримінальні правопорушення за новим вироком були вчинені особою до постановлення декількох попередніх вироків, за які особа засуджена до покарань, що належить відбувати реально, остаточне покарання признається на підставі частини четвертої статті 70 КК за правилами, передбаченими частинами 1–3 цієї статті, тобто шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених особі покарань за новим вироком і попередніми вирокими» [6].

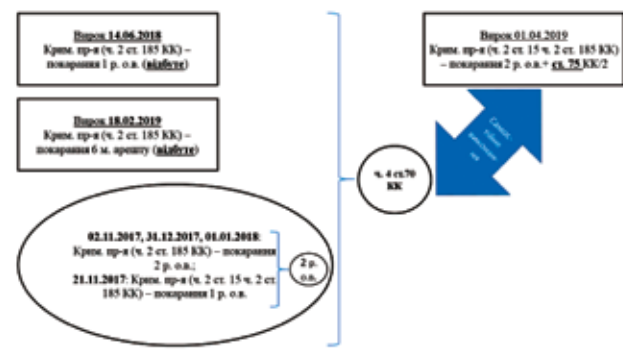
Так, винний був раніше судимим, у тому числі: 14 червня 2018 р. районним судом його визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 185 КК, і призначено один рік обмеження волі; 18 лютого 2019 р. за вчинення злочину, передбаченого частиною другою статті 185 КК, йому призначено 6 місяців арешту. Це покарання винна особа повністю відбула 13 березня 2019 р.; 01 квітня 2019 р. за вчинення злочину,

передбаченою частиною другою статті 15, частиною другою статті 185 КК, йому призначено два роки обмеження волі, а також застосовано статтю 75 КК з іспитивним строком один рік. У справі, що розглядається, за вироком суду першої інстанції від 21 грудня 2019 р. особу було визнано винною у вчиненні злочину, передбаченою частиною другою статті 185 КК, і призначено два роки обмеження волі; за вчинення злочину, передбаченою частиною другою статті 15 і частиною другою статті 185 КК, призначено один рік обмеження волі. На підставі частини першої статті 70 КК особі призначено остаточне покарання у виді двох років обмеження волі. Вирок від 01 квітня 2019 р. ухвалено виконувати самостійно. Суд апеляційної інстанції залишив вирок суду першої інстанції від 21 грудня 2019 р. без змін [6].

Змінюючи вирок районного суду від 21 грудня 2019 р. та ухвалу апеляційного суду, Об'єднана палата ККС зазначила, що особливості цього кримінального провадження полягає в тому, що кримінальні правопорушення, передбачені частиною другою статті 15 і частиною другою статті 185 КК і частиною другою статті 185 КК, за вчинення яких особу засуджено вироком суду першої інстанції від 21 грудня 2019 р., що оскаржується, були вчинені цією особою до постановлення щодо неї трьох попередніх вироків від 14 червня 2018 р., 18 лютого 2019 р. і 01 квітня 2019 р. Однак суд першої інстанції у вирок, постановленому щодо цієї особи, не призначив остаточне покарання за правилами, передбаченими частинами 1–3 статті 70 КК, за цим вироком, а також вироками від 14 червня 2018 р. і 18 лютого 2019 р. [6].

Разом із тим суд лише надав оцінку щодо можливості застосування статті 70 КК з урахування покарання, призначеного цій особі попереднім вироком суду першої інстанції від 01 квітня 2019 р. Так, якщо особа, щодо якої було застосовано статтю 75 КК, вчинила до постановлення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, що належить відбувати реально, застосування статті 70 КК не допускається, а кожний вирок суду виконується самостійно, оскільки суд, який призначає такій особі покарання за інший злочин, вчинений до постановлення вироку в першій справі, не може ревізувати міру покарання, призначену особі попереднім вироком [6].

Зобразимо схематично, як мали діяти суди першої та апеляційної інстанції в цій ситуації відповідно до висновку, сформульованому в постанові Верховного Суду від 15 лютого 2021 р.:

Алгоритм призначення покарання:

1. Призначити покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (частини 1–3 статті 70 КК), що передбачені частиною другою статті 185 КК (які було вчинено 02 листопада 2017 р., 31 грудня 2017 р., 01 січня 2018 р.) і частиною другою статті 15 і частиною другою статті 185 КК (яке було вчинено 21 листопада 2017 р.).

2. Призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (частина четверта статті 70 КК).

У такому випадку шляхом поглинення менш суворих покарань, що призначені вироками районних судів від 14 червня 2018 р. і від 18 лютого 2019 р., суворішим покаранням, призначеним вироком суду першої інстанції від 21 грудня 2019 р., остаточно призначити цій особі покарання у виді двох років обмеження волі.

3. У строк покарання, остаточно призначеного засудженому за сукупністю кримінальних правопорушень, зарахувати покарання, відбуте цією особою за вироками від 14 червня 2018 р. і 18 лютого 2019 р. (стаття 72 КК).

4. Вирок районного суду від 01 квітня 2019 р., відповідно до якого особу визнано винною у вчиненні злочину, передбаченою частиною другою статті 15 і частиною другою статті 185 КК, і призначено два роки обмеження волі, а також застосовано статтю 75 КК з іспитивним строком один рік, необхідно виконувати самостійно.

І нарешті, **шостий висновок Об'єднаної палати ККС міститься в постанові від 14 червня 2021 р.** Відповідно до цього висновку «попередній вирок» відповідно до вимог частини першої статті 71 КК є вироком або вироками, покарання за якими повністю не відбуло особою на час вчинення одного чи декількох нових кримінальних правопорушень. У випадку, якщо особа вчинила кримінальне правопорушення, яким їй призначається покарання у виді позбавлення волі, до постановлення двох вироків по інших справах, кожен з яких виконується самостійно, зокрема по одному з яких призначено покарання у виді позбавлення волі, яке належить відбувати реально, а інший вирок виконується самостійно у зв'язку з призначенням покарання у виді позбавлення волі, але зі звільненням від відбування покарання з випробуванням на підставі статті 75 КК, то під час призначення покарання вимоги частини четвертої статті 70 КК застосовуються тільки до вироку, яким особу засуджено до позбавлення волі, яке належить відбувати реально. Якщо особа вчинила принаймні одне кримінальне правопорушення після постановлення двох попередніх вироків, які виконуються самостійно, і останнім (третім) вироком особі призначається покарання, яке належить відбувати реально, припиняється окреме виконання обох попередніх вироків. Правовою підставою такого припинення щодо першого вироку є положення частини третьої статті 78 та стаття 71 КК, а правовою підставою припинення виконання другого вироку – положення статті 71 КК. Остаточне покарання в такому випадку особі призначається на підставі статті 71 КК за сукупністю вироків з урахуванням покарань, призначених за всіма (трьома) вироками» [7].

Так, винний був раніше судим, зокрема: вироком районного суду від 04 липня 2019 р. за вчинення злочину, передбаченою частиною третьою статті 185 КК, за який було призначено три роки позбавлення волі й застосовано статтю 75 КК з іспитивним строком два роки; вироком міського районного суду від 20 серпня 2019 р., зміненого ухвалою апеляційного суду від 29 жовтня 2019 р., відповідно до якої його було засуджено за вчинення злочину, передбаченою третьою статті 185 КК, і призначено три роки один місяць позбавлення волі. Водночас вирок районного суду від 04 липня 2019 р. ухвалено виконувати самостійно. У справі, що розглядається, за вироком районного суду від 02 червня 2020 р. особу було визнано винною у вчиненні злочину, передбаченою частиною третьою статті 297 КК, і призначено чотири роки позбавлення волі. Шляхом часткового складання призначеного покарання (частина четверта статті 70 КК) за цим вироком і за вироком від 20 серпня 2019 р. (зміненим ухвалою апеляційного суду від 29 жовтня 2019 р.) цій особі остаточно призначено чотири роки один місяць позбавлення волі. Також цим вироком особу визнано винною у вчиненні злочину, передбаченою частиною другою статті 185 КК, і призначено три роки позбавлення волі, і у вчиненні злочину, передбаченою частиною другою статті 186 КК,

і призначено чотири роки два місяці позбавлення волі. Шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим (частина перша статті 70 КК) остаточно призначено чотири роки два місяці позбавлення волі. За сукупністю вироків (стаття 71 КК) частково приєднано покарання, призначене вирокіом міськрайонного суду від 20 серпня 2019 р., і остаточно призначено винній особі чотири роки три місяці позбавлення волі. Апеляційний суд своєю ухвалою від 05 жовтня 2020 р. вирок місцевого суду залишив без зміни [7].

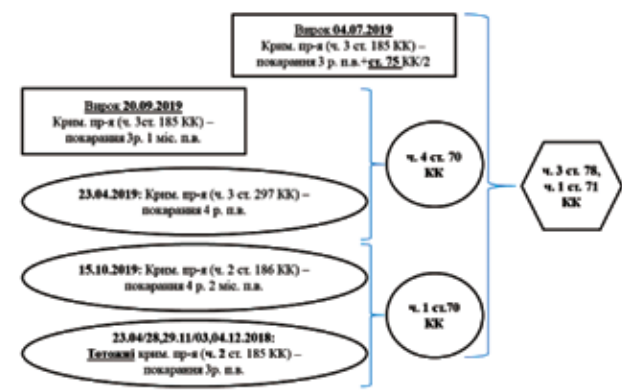
Скасовуючи ухвалу апеляційного суду від 05 жовтня 2020 р., Об'єднана палата ККС, зокрема, зазначила, що законодавець у статті 71 КК не передбачив правил призначення покарання за сукупністю вироків у тих випадках, коли наявні невідбуті частини покарань за кількома вироками, що виконуються самостійно [7].

У кримінальному провадженні, що розглядається, місцевим судом було встановлено, що 23 квітня 2019 р. (тобто до постановлення вирокіу від 20 серпня 2019 р., зміненого ухвалою апеляційного суду від 29 жовтня 2019 р.) винна особа вчинила два злочини, передбачені частиною третьою статті 297 КК і частиною другою статті 185 КК. Своєю чергою злочин, передбачений частиною третьою статті 297 КК, було кваліфіковано окремо. Водночас злочини, вчинені винною особою 23 квітня 2019 р., 28 листопада 2019 р., 29 листопада 2019 р., 03 грудня 2019 р., 04 грудня 2019 р., оскільки передбачають таку кваліфікаційну ознаку, як повторність (частина друга статті 185 КК), мають розглядатися разом з іншими крадіжками, вчиненими після винесення попередніх вироків, тому що в діях винної особи відбувається «розірвана» повторність тождесних кримінальних правопорушень.

Місцевим судом встановлено, що злочин, передбачений частиною третьою статті 297 КК, було вчинено до того, як було постановлено інші два вирокіи, що виконуються самостійно. Одним вирокіом винній особі призначено покарання, яке вона має відбувати реально. Іншим вирокіом призначено покарання із застосуванням статті 75 КК. Вирокіом по цій справі за вчинення нового злочину призначено покарання, яке належить відбувати реально. Отже, призначаючи особі покарання за злочини, передбачені частиною третьою статті 297 КК, необхідно застосувати частину четверту статті 70 КК до вирокіу, яким було призначено покарання, що необхідно відбувати реально, і не застосовувати ці положення до вирокіу, яким було призначено покарання із застосуванням статті 75 КК. Як встановлено вирокіом районного суду від 02 червня 2020 р., винний саме під час іспитового строку за вирокіом районного суду від 04 липня 2019 р. вчинив злочини 15 жовтня 2019 р., 28 листопада 2019 р., 29 листопада 2019 р., 03 грудня 2019 р. і 04 грудня 2019 р. Водночас суд, призначаючи особі покарання за останнім вирокіом, ці обставини не врахував, у результаті чого було неправильно застосовано закон України про кримінальну відповідальність (статтю 71, частину третю статті 78 КК). Апеляційний суд не усунув ці помилки [7].

Зобразимо схематично, як мав діяти суд апеляційної інстанції для усунення зазначених помилок у цій ситуа-

ції відповідно до висновку, сформульованому в постанові Верховного Суду від 14 червня 2021 р.:

Алгоритм призначення покарання:

1. Призначити покарання за частиною третьою статті 297 КК.
2. З урахуванням положень частини четвертої статті 70 КК призначити покарання за цим вирокіом і за вирокіом від 20 серпня 2019 р. (зміненим ухвалою апеляційного суду від 29 жовтня 2019 р.). Водночас зарахувати в строк покарання, яке остаточно призначено за сукупністю кримінальних правопорушень, ту частину покарання, яка була відбута за попереднім вирокіом (стаття 72 КК).
3. Призначити покарання за частиною другою статті 185 і частиною другою статті 186 КК.
4. На підставі частини першої статті 70 КК призначити покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (за частиною другою статті 185 і частиною другою статті 186 КК).
5. Оскільки винний вчинив нові кримінальні правопорушення, передбачені частиною другою статті 185 і частиною другою статті 186 КК, у період іспитового строку, необхідно визнати призначене за вирокіом від 04 липня 2019 р. покарання, від відбування якого винну особу було звільнено, таким, що належить відбувати реально.
6. За сукупністю вироків (стаття 71 КК) до покарання, призначеного вирокіом районного суду від 02 червня 2020 р., приєднати невідбуту частину покарання за попередніми вирокіями від 04 липня 2019 р. і 20 серпня 2019 р.

Висновки. Проведений аналіз рішень Об'єднаної палати ККС, присвячених питанням призначення покарань за сукупністю кримінальних правопорушень і сукупністю вироків, указує на те, що статті 70 і 71 КК не повною мірою враховують наявне різноманіття кримінально-правових ситуацій, які виникають у судовій практиці. У зв'язку із цим з метою належного забезпечення принципу правової визначеності доцільно розглянути питання щодо удосконалення зазначених норм. Разом із цим необхідно відзначити, що безвідносно до того, чи будуть зроблені й внесені відповідні зміни, Об'єднана палата ККС вирішує ці питання, використовуючи передбачений механізми єдності судової практики, й поступово заповнює ці прогалини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Верховного Суду від 13 лютого 2019 р. у справі № 130/1001/17 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79957847> (дата звернення: 01.05.2021).
2. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 25 червня 2018 р. у справі № 511/37/16-к / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75042896> (дата звернення: 02.05.2021).
3. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 23 вересня 2019 р. у справі № 199/1496/17 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84583234> (дата звернення: 04.05.2021).
4. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 01 червня 2020 р. у справі № 766/39/17 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89675588> (дата звернення: 11.05.2021).
5. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 08 лютого 2021 р. у справі № 390/235/19 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94974219> (дата звернення: 15.05.2021).
6. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 15 лютого 2021 р. у справі № 760/26543/17 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95042469> (дата звернення: 22.05.2021).
7. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 14 червня 2021 р. у справі № 443/806/19 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97771999> (дата звернення: 28.05.2021).